МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра обліку і оподаткування

Допущено до захисту
“_____” _____ 2023 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____Мельник Л.Ю.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Організація обліку і конролю основних засобів в СТОВ «Нова-Україна» Новоукраїнського району Кіровоградської області

Виконала – студентка 2 курсу, групи 22м -о
освітньої програми «Облік і оподаткування»
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Заволока Каріна Андріївна

Науковий керівник – д.е.н., професор
Мельник Людмила Юріївна

Умань – 2023

Реферат

на кваліфікаційну роботу:
«Організація обліку і конролю основних засобів в СТОВ "Нова-Украна"
Новоукраїнського району Кіровоградської області»
студентки факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва
Заволоки Каріни Андріївни

Основні засоби формують матеріально-технічну базу підприємства. Від правильного та раціонального обліку основних засобів залежить процес їх відтворення, поповнення, оновлення та в кінцевому рахунку – забезпеченість підприємства конкурентоспроможними, сучасними засобами праці. Розвиток цього напряму економіки залежить від своєчасного отримання надійної, достовірної, прозорої та повної обліково-економічної інформації. Саме тому тема кваліфікаційної роботи відповідає вимогам сучасності, а дослідження є необхідними.

Робота базується на аналізі даних СТОВ «Нова-Україна» та теоретичного матеріалу наукових видань, сучасних посібників, статей та законодавчих актів з даної проблеми. Структурно робота складається з трьох розділів. Загальний осяг основного тексту роботи складає 56 сторінок. Робота містить 6 рисунків, 9 таблиць. Кількість використаних джерел становить 40 наукових праць, електронних джерел та Інтернет-ресурсів.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у обґрунтуванні теоретичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку і контролю основних засобів на досліджуваному підприємстві.

Перший розділ роботи – теоретичний. В ньому розглядаються зміст та сутність грошових коштів, нормативно-правове регулювання та проблеми обліку і контролю грошових коштів.

Другий розділ – практичний. В ньому наводиться фінансова характеристика підприємства та облікова політика щодо основних засобів.

Третій розділ містить розгляд питань щодо основних напрямів удосконалення обліку і контролю основних засобів в досліджуваному підприємстві.

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних та практичних проблем обліку і контролю основних засобів в СТОВ «Нова-Україна» Новоукраїнського району Кіровоградської області. В роботі проведено аналіз діяльності підприємства та основних засобів, запропоновано шляхи удосконалення обліку і контролю основних засобів.

Ключові слова: основні засоби, облік, контроль, виробництво продукції, необоротні активи, сільське господарство.

Abstract

The qualification work is devoted to the study of theoretical and practical problems of accounting and control of fixed assets in ALLC "Nova-Ukraine" of the Novoukrainian district of the Kirovohrad region. The work analyzed the company's activities and fixed assets, suggested ways to improve the accounting and control of fixed assets.

Keywords: fixed assets, accounting, control, production, non-current assets, agriculture.

ЗМІСТ

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ 6

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ 21

2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства 21

2.2. Облікова політика підприємства щодо організації обліку основних засобів 29

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ 39

ВИСНОВКИ 49

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 52

ВСТУП

На сучасному етапі господарська діяльність підприємств не можлива без використання основних засобів. Ефективні управлінські рішення щодо основних засобів передбачають наявність чітко організованого, раціонального обліку операцій з основними засобами. Проте на сьогодні чимало підприємств стикаються з достатньою кількістю проблем у напрямі податкового та фінансового обліку і аудиту основних засобів, наприклад: частими змінами та поправками нормативно-правового регулювання щодо основних засобів; відсутністю взаємозв'язку між фінансовим та податковим обліком основних засобів, а також постійними змінами справедливої вартості основних засобів, і як наслідок, необхідністю їх переоцінки, інвентаризації тощо.

Організація обліку та контролю операцій, пов’язаних з основними засобами, є одним із найважливіших напрямів у системі бухгалтерського обліку та має істотний вплив на формування фінансових результатів діяльності.

Основні засоби, як вагома частина необоротних активів, завжди були складним та багатогранним поняттям та об’єктом досліджень вчених протягом століть. Проблеми визначення основних засобів розглядають такі провідні українські економісти, як Ф.Ф. Бутинець, В.В. Сопко, С.Ф. Голов, Т.М. Ткаченко, Л.Г. Ловінська, В.М. Диба, Л.В. Городянська, Р.О. Костирко, В.І. Пазинич, В.О. Шевчук, Н.В. Тертична та інші. Питанням обліку та контролю основних засобів приділяється достатньо уваги, проте, у зв’язку з багаторазовими зміни податкового законодавств, а також кон’юнктури ринку, вони зберігають свою актуальність.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у обґрунтуванні теоретичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку і контролю основних засобів на досліджуваному підприємстві.

Виходячи з поставленої мети можна сформувати наступні завдання:

- дослідити теоретичні основи організпації обліку і контролю основних засобів на підприємстві;

- проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності підприємства;

- охарактеризувати стан облікової роботи;

- удосконалити організацію обліку і контролю основних засобів підприємства.

Об'єктом дослідження було обрано процес організації обліку і контролю основних засобів СТОВ «Нова-Україна» Новоукраїнського району Кіровоградської області.

Предметом дослідження виступають сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів обліку і контролю основних засобів на підприємстві.

Для досягнення поставленої нами мети у кваліфікаційній роботі використовувались такі методи, як індукція та дедукція, аналіз і синтез, аналогія та абстрагування – при дослідженні економічної сутності та вдосконаленні класифікації основних засобів підприємства; моделювання та методи дослідження документів, порівняння та групування – при розкритті організації та методики обліку руху основних засобів на підприємстві; розрахунок середніх та відносних величин, порівняння та групування, рядів динаміки та коефіцієнтний метод – при дослідженні питань контролю та аналізу основних засобів на підприємстві.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові статті вітчизняних та зарубіжних учених, монографічні видання, облікова інформація та дані з регістрів первинного, поточного та підсумкового обліку Рахівського СТ, законодавчі та нормативні документи з питань бухгалтерського обліку та контролю господарських операцій з основними засобами, дані фінансової, статистичної та податкової звітності СТОВ «Нова-Україна».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

На сьогоднішній день економіка України знаходиться на етапі швидкого розвитку й вдосконалення, щорічно з'являється велика кількість підприємств, які провадять діяльність у різних галузях.

Під час здійснення будь-яких операцій підприємство використовує певні матеріальні предмети: це техніка, обладнання, споруди, технічні засоби та багато чого іншого. Ця велика група матеріальних ресурсів називається основними засобами. Вони займають значну частку в загальній валюті балансу, оскільки безпосередньо приймають участь у виробничому процесі, при збуті продукції й адмініструванні, а також виступають рушійною силою, за допомогою якої починає працювати підприємство.

Необхідною передумовою для забезпечення безперервної діяльності підпрємств є дотримання правил ведення бухгалтерського обліку операцій, що пов'язані із основними засобами, а також проведення внутрішніх заходів щодо перевірки правильності здійснення діяльності за участі основних засобів. Це дозволить вчасно виявити певні помилки у веденні обліку, несправності у роботі обладнання, а також дозволить зрозуміти як мають бути правильно оформлені операції, що пов'язані із цими активами для унеможливлення отримання штрафних санкцій зі сторони органів перевірки.

Варто зазначити, що основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року, або одного оборотного періоду.

До основних засобів відносяться ті засоби, які знаходяться у сфері матеріального виробництва, а також безпосередньо беруть участь у створенні

товарно-матеріальних цінностей, забезпечують умови для здійснення самого процесу виробництва (будівлі, споруди тощо), та ті, що призначені для зберігання і передачі предметів праці [2].

Таблиця 1.1

Сутність визначення «основні засоби» вітчизняними економістами

Автор	Термін
Джеджула В.В.; Єпіфанова І.Ю.; Волоська Н. Р. [7]	Основні засоби – це активи, які мають матеріальну форму, які призначені для використання у господарській діяльності суб'єкта господарювання, вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зношенням, а очікуваний термін їх корисного використання становить понад один рік із дати введення в експлуатацію.
Попова В.Д., Петренко А.Я. [20]	Основні засоби – це матеріальні активи, які придатні для використання в процесі діяльності суб'єкта підприємництва, які втрачають свою вартість частково, шляхом перенесення її на знов створений продукт, очікуваний термін використання яких більше одного року.
Хазанюк Я.М., Галецька Т.І. [3]	Основні засоби – це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, і вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним та моральним зносом.
Шаровська Т.С., Мальченко Г.В. [38]	Основні засоби – це матеріальні активи підприємства, які використовуються для ведення виробничої діяльності підприємства, що мають бути використані протягом тривалого часу, а саме більше одного року чи одного операційного циклу.
Яковишина Н.А., Яковенко К.А. [40]	Основні засоби – матеріальні активи, які зберігають свою натуральну форму протягом всього корисного терміну експлуатації, що становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік), використовуються як під час здійснення господарської діяльності, так і під час виконання підприємством адміністративних чи соціально- культурних функцій та по частинах переносять свою вартість на результат власної діяльності – виготовлений продукт, надану послугу або товар.

Як бачимо з табл. 1.1, автори вітчизняних наукових робіт розуміють під основними засобами саме матеріальні активи, що зовсім не дивовижно. У свою чергу, сутність вищевисвітлених термінів, як правило, збігається одна з одною.

Крім основних активів, до складу основних засобів входять також основні невиробничі засоби, до яких належать такі об'єкти невиробничого призначення як культурно-побутові об'єкти та об'єкти призначені для охорони здоров'я, т.і.

Вони перебувають у розпорядженні підприємств і опосередковано впливають на процес основної діяльності. Основні засоби можуть бути визнані необоротним активом, тобто відображені в балансі підприємства, якщо вони відповідають загальним критеріям їх визнання: 1) існує ймовірність, що підприємство отримає в майбутньому певні економічні вигоди, які пов'язані з використанням зазначених активів; 2) вартість цих активів може бути достовірно визначена і документально підтверджена [1].

Основні засоби є базою для сільськогосподарського виробництва, фундаментом його розвитку. Цей процес відбувається як шляхом нарощування потенціалу основних засобів, так і через підвищення ефективності їх використання сільськогосподарським підприємством. Значне нарощування основних засобів призводить до ускладнень у технічному переоснащенні сільськогосподарського виробництва, морального і фізичного старіння устаткування, що знижує ефективність його використання та можливість конверсії.

Відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 16 основними засобами вважаються активи, які відповідають таким критеріям [17]:

- матеріальність – наявність фізичної форми;
- сфера дії – утримуються підприємством для використання у процесі виробництва або для постачання товарів чи послуг, для здачі в оренду іншим особам або для адміністративних цілей;
- тривалість очікуваного строку використання – мають використовуватись більше від одного облікового періоду.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» дає таке тлумачення даної категорії: основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний

строк корисного використання (експлуатації) яких становить більше одного року (або операційного циклу, якщо він триваліший за рік) [19].

Об’єкт основних засобів – це закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям для нього або окремий конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій, чи відокремлений комплекс конструктивно з’єднаних предметів однакового або різного призначень, що мають для обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, внаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, комплекс – певну роботу тільки у складі комплексу, а не самостійно.

Об’єкт основних засобів визнається активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та вартість його може бути достовірно визначена.

Строк корисного використання (експлуатації) – очікуваний період часу, протягом якого основні засоби будуть використовуватися установою або з їх використанням будуть виконуватися основні функції та завдання бюджетних установ.

Строк корисної (очікуваної) експлуатації основних засобів установи встановлюється міністерством за відомчою підпорядкованістю або (якщо такі нормативні документи відсутні) установою самостійно в момент придбання активу. У межах одного головного розпорядника бюджетних коштів на однотипні основні засоби встановлюється єдиний строк їх корисної експлуатації.

До основних засобів належать незалежно від вартості:

- сільськогосподарські машини та знаряддя;
- будівельний механізований інструмент;
- робочі та продуктивні тварини;
- усі види засобів пересування, призначені для переміщення людей і вантажів;

- документація з типового проектування.

Відповідно до чинного законодавства, згідно з п. 145.1 ст. 145 Податкового кодексу України з метою класифікації визначено 16 класифікаційних груп основних засобів та інших необоротних активів (табл. 1.2) [23].

Таблиця 1.2

Мінімально допустимі строки корисного використання для 16 груп основних засобів

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 – земельні ділянки	–
група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 – будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 – машини та обладнання	5
з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові)	2
мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	
група 5 – транспортні засоби	5
група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 – тварини	6
група 8 – багаторічні насадження	10
група 9 – інші основні засоби	12
група 10 – бібліотечні фонди	–
група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	–
група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 – природні ресурси	–
група 14 – інвентарна тара	6
група 15 – предмети прокату	5
група 16 – довгострокові біологічні активи	7

Основною метою функціонування підприємства є отримання прибутку, формування якого можливе при ефективному управлінні та при грамотній організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Залежно від того, як правильно будуть використовуватися основні засоби, залежить ефективність всього виробництва та розмір отриманого прибутку. Це обумовлено тим, що вартість основних засобів часто становить суттєву частину загальної вартості майна підприємства, тому довгострокове використання основних засобів впливає на фінансові результати діяльності підприємства.

Відмінною особливістю основних засобів є їх багаторазове використання у процесі виробництва, збереження первинного зовнішнього вигляду протягом тривалого періоду [1]. Під впливом виробничого процесу та зовнішнього середовища вони зношуються поступово та переносять свою первісну вартість на витрати виробництва протягом нормативного терміну служби шляхом нарахування амортизації.

Для правильного формування та ефективного використання основних засобів у виробничому процесі керівництво підприємства має мати повну, об’єктивну, своєчасну і досить детальну економічну та бухгалтерську інформацією, що досягається правильно організованим веденням бухгалтерського обліку основних засобів, яке ґрунтується на нормативно-правових актах.

Знання основних нормативно-правових актів, що регулюють облік та аналіз основних засобів в Україні та практичне їх застосування, є необхідним для бухгалтерів суб’єктів господарювання. Наявність великої кількості роз’яснень Міністерства фінансів України, податкових органів, ряд наукових статей аналітиків та практиків, а також статей в бухгалтерських журналах допомагають вирішувати проблемні питання.

Достовірність та своєчасність облікової інформації всього суб’єкта господарювання загалом та в частині основних засобів зокрема забезпечується

нормативно-правовими актами з організації бухгалтерського обліку, які узагальнено на рис. 1.1.

Відповідно до чинного законодавства держава регулює лише окремі аспекти обліку основних засобів, водночас залишаючи при цьому широке коло можливостей власникам суб'єктів бізнесу обирати окремі питання ведення обліку основних засобів відповідно до специфіки суб'єкта господарювання.

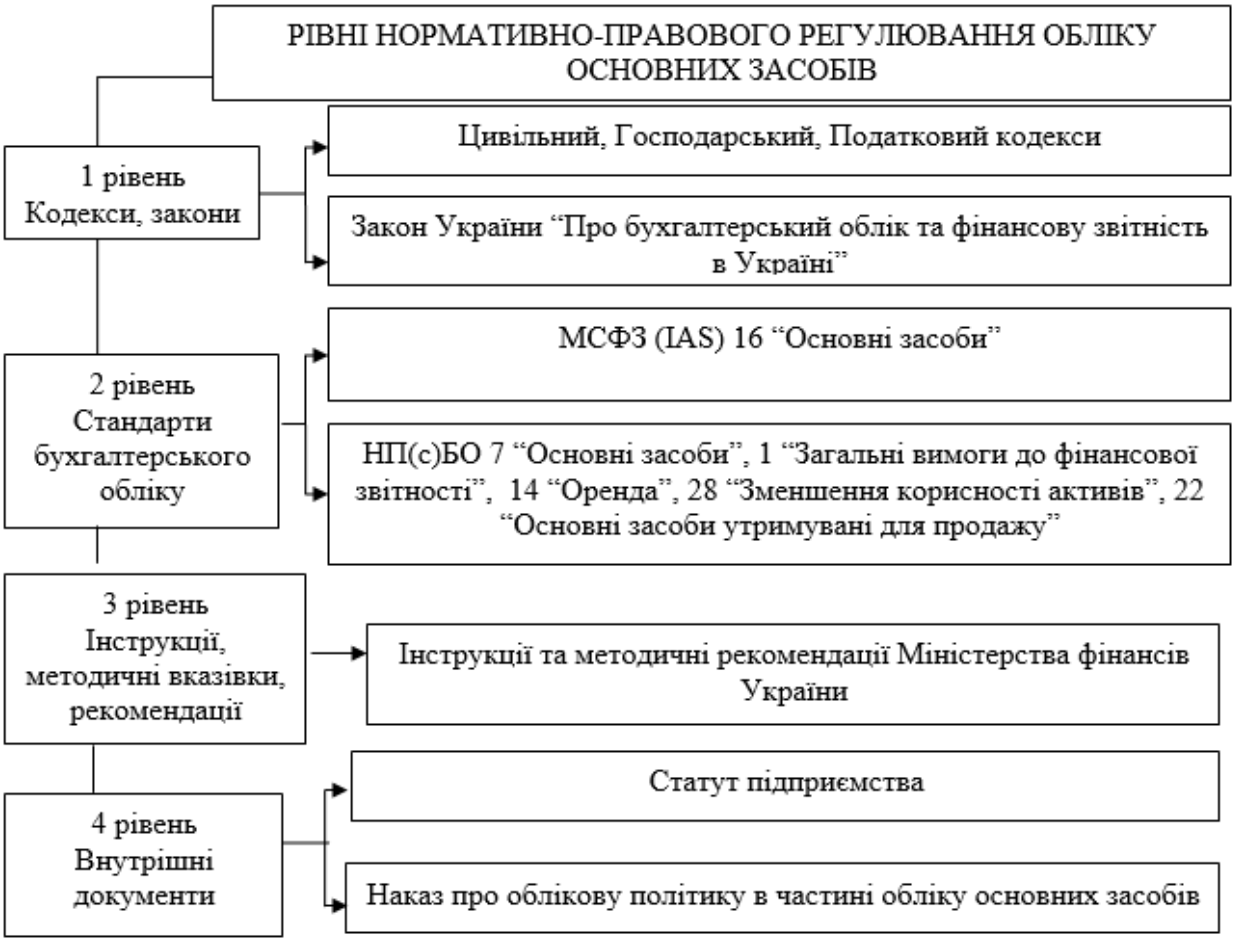

Рис. 1.1 Схема нормативно-правового регулювання обліку основних засобів

Законодавчо-нормативне регулювання обліку і аудиту основних засобів в Україні здійснюється за допомогою наступних документів:

1. Податковий кодекс України – визначає порядок обліку основних засобів на підприємствах України, а також порядок нарахування амортизації [23].

Згідно з ПКУ операції з основними засобами поділяються на операції з

придбання основних засобів, введення в експлуатацію та виведення з експлуатації (рис. 1.2).

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» – визначає правові засади організації та ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, в тому числі в частині основних засобів [27].

Рис. 1.2. Види операцій з основними засобами згідно з Податковий кодексом України

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (НП(С)БО)1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – визначає порядок розкриття інформації у формі 1 Баланс («Звіт про фінансовий стан») в частині статті «Основні засоби» [18].

4. НП(С)БО 7 «Основні засоби» – визначає порядок нарахування амортизації на основні засоби та порядок відображення цих сум в обліку та звітності [19].

5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського облік

активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій – встановлює порядок ведення обліку основних засобів за допомогою рахунку 10 «Основні засоби» [9].

6. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» – визначає порядок здійснення контролю щодо операцій з основними засобами [28].

7. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства дають можливість підприємству самостійно на основі чинних нормативно-правових актів за погодженням з власником визначати облікову політику підприємства [30].

8. Положення про інвентаризацію активів і зобов’язань – визначає порядок проведення інвентаризації активів і зобов’язань, в тому числі і в частині основних засобів підприємства [31].

9. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зменшення податкового тиску на платників податків» – відкориговано визначення основних засобів для цілей податкового обліку [29].

10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби», який розкриває поняття основних засобів «як матеріальних активів, якими підприємство володіє з метою їх використання в процесі виробництва і які будуть використовуватися протягом більш одного звітного періоду» [17].

Щодо нормативно-правового регулювання обліку основних засобів, то воно вирізняється серед інших об’єктів бухгалтерського обліку власною специфікою. Перш за все через те, що пов’язане із розмаїттям нормативної бази. В даному випадку мова йде про те, що висвітлення інформації щодо певних питань організації обліку основних засобів присутнє не тільки в НП(С)БО №7 «Основні засоби» [19], а й у Податковому кодексі України [23].

Окрім цього, не слід забувати той факт, що більшість підприємств, зокрема, що відносяться згідно вітчизняного законодавства до великих, а також інші підприємства, що наведені в переліку Закону України «Про

бухгалтерський облік та фінансову звітність» [27], мають оприлюднювати фінансову звітність, в якій відображаються основні засоби вже за міжнародними стандартами, в яких також наявна нормативна база, що стосується обліку даного бухгалтерського об’єкту. Сюди ж буде входити Концептуальна основа фінансової звітності, хоч вона і вміщує здебільшого узагальнену інформацію щодо активів в цілому, проте й основні засоби відносяться саме до даної групи.

У зв’язку з цим доцільним буде виокремлене відображення специфіки ведення обліку основних засобів з метою порівняння вітчизняної та міжнародної нормативно-правової бази. Тому в табл. 1.3 відобразимо перелік головних критеріїв, за якими можна у порівняльному аспекті розглянути НП(С)БО № 7 [19] та МСБО 16 [17], що стосуються обліку основних засобів.

Таблиця 1.3

Порівняння вітчизняної та міжнародної нормативно-правової бази щодо організації обліку основних засобів на підприємстві

Порівняльна ознака	НП(С)БО	МСБО	Порівняльний висновок
Нормативно-правовий документ, що регламентує облік основних засобів	НП(С)БО №7 «Основні засоби» від 27.04.2000 № 92	МСБО №16 «Основні засоби» від 01.01.2012	Сфера застосування нормативно-правових документів, що полягає у використанні стандартів лише тими суб’єктами господарювання, що відповідно до законодавства мають на це повноваження, повністю збігається, тому їх можна вважати подібними між собою.
Поняття «основні засоби»	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально- культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року.	Основні засоби – це матеріальні об'єкти, що їх: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.	Поняття «основні засоби» згідно НП(С)БО та МСБО можна ототожнювати між собою, оскільки головна мета їх утримання на підприємстві та очікуваний строк їх використання збігаються, але в національному стандарті зазначається, що засоби можуть використовуватися також з метою здійснення соціально-культурних функцій, що відсутнє у міжнародному.

Групи / класи основних засобів	Земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель; будинки, споруди; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, приладдя, інвентар; тварини; багаторічні насадження; інші основні засоби.	Земля; земля та будівлі; машини та обладнання; кораблі; літаки; автомобілі; меблі та приладдя; офісне обладнання.	У національному стандарті спостерігається більша кількість розгрупувань основних засобів, аніж у міжнародному, але згідно МСБО кожне підприємство в залежності від специфіки діяльності обирає, які групування необхідно йому відображати в обліку.
Визнання основних засобів	Об'єкт основних засобів визнається активом, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та вартість його може бути достовірно визначена.	Собівартість даного об'єкта слід визнавати активом, якщо і тільки якщо: а) є ймовірність, що майбутні економічні вигоди, пов'язані з об'єктом, надійдуть до суб'єкта господарювання; б) собівартість об'єкта можна достовірно оцінити.	Те ж саме стосується і визнання основних засобів, як бачимо, даний процес ідентично відображається, що в національних, що в міжнародних стандартах.
Оцінка під час визнання основних засобів	Придбані (створені) основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю.	Об'єкт основних засобів, який відповідає критеріям визнання активу, слід оцінювати за його собівартістю.	Щодо оцінки під час їх визнання, то можна помітити різницю щодо застосовуваних термінів: первісна вартість та собівартість.
Елементи первісної вартості (НП(С)БО) / собівартості (МСБО) основних засобів	Первісна вартість складається з: а) суми, що сплачують постачальникам та підрядникам; б) реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі; в) суми ввізного мита; г) суми непрямих податків; витрати зі страхування ризиків доставки; д) витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження; е) інші витрати, пов'язані з доведенням до придатного стану.	Собівартість об'єкта основних засобів складається з: а) ціни його придбання, включаючи імпортні мита та невідшкодовувані податки на придбання. б) будь-яких витрат, які безпосередньо пов'язані з доставкою активу до місця розташування та приведення його в необхідний стан. в) первісної попередньої оцінки витрат на демонтаж, переміщення об'єкта та відновлення території.	Проте, не зважаючи на різні найменування оцінки, складові даних вартостей не відрізняються один від одного, оскільки витрати, з яких складається, що первісна вартість, що собівартість, є подібними між собою.
Переоцінка основних засобів	Підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу.	Переоцінки слід проводити з достатньою регулярністю, так щоб балансова вартість суттєво не відрізнялася від тієї, що була б визначена із застосуванням справедливої вартості на кінець звітного періоду.	Процес переоцінки основних засобів у порівняльному аспекті слід вважати абсолютно ідентичним, оскільки умови її проведення цілком співпадають в обидвох розглянутих стандартах.

Оцінка після визнання основних засобів	Даний критерій зовсім відсутній у відповідному НП(С)БО.	Суб'єкт господарювання має обирати своєю обліковою політикою модель собівартості або модель переоцінки. При цьому йому слід застосовувати цю політику до всього класу основних засобів.	Так, можна помітити, що така порівняльна ознака, як «оцінка після визнання» не наводиться в національному стандарті, проте висвітлюється в міжнародному, де додатково також описується детальна характеристика кожної моделі.
Амортизація основних засобів, а саме: сума основних засобів, що амортизуєть ся;	Вартість, яка амортизується - первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.	Сума активу, що амортизується – визначається після вирахування його ліквідаційної вартості.	Те ж саме стосується й значення такого поняття, як «сума, що амортизується» □ вони однакові.
період амортизації основних засобів	Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством при визнанні цього об'єкта активом, і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації.	Амортизацію активу починають, коли він стає придатним для використання, тобто коли він доставлений до місця розташування та приведений у стан, у якому він придатний до експлуатації у спосіб, визначений управлінським персоналом. Амортизацію активу припиняють на одну з двох дат, яка відбувається раніше: на дату, з якої актив класифікують як утримуваний для продажу, або на дату, з якої припиняють визнання активу.	Алгоритм визначення періоду амортизації основних засобів майже не відрізняється. Проте першим нюансом є той факт, що згідно МСБО амортизацію слід нараховувати не з наступного місяця, а з тієї дати, в якому даний об’єкт став придатним до експлуатації; те ж саме стосується й припинення амортизації. Другим нюансом – припинення нарахування амортизації під час вибуття з активного використання згідно НП(С)БО, та продовження нарахування амортизації згідно МСБО.
метод амортизації основних засобів	Амортизація основних засобів нараховується із застосуванням таких методів: а) прямолінійного; б) зменшення залишкової вартості; в) прискореного зменшення залишкової вартості; г) кумулятивного; д) виробничого.	Різні методи амортизації можна застосовувати для розподілу суми активу, що амортизується, на систематичній основі протягом строку корисної експлуатації. Ці методи включають: а) прямолінійний метод; б) метод зменшення залишку; в) метод суми одиниць	Варіативність використання методів амортизації основних засобів дещо відрізняється у стандартах. Згідно НП(С)БО існує п’ять методів, а згідно МСБО – лише три, тому дана порівняльна ознака є не подібною у розглянутих стандартах. Проте слід зазначити, що деякі методи амортизації між собою необхідно вважати подібними, оскільки навіть виробничий метод є ідентичним по відношенню до методу сумових різниць.
Вибуття основних засобів (припинення їх визнання)	Об'єкт основних засобів вилучається з активів у разі його вибуття внаслідок безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом.	Слід припиняти визнання балансової вартості об'єкта основних засобів: а) після вибуття, або б) коли не очікують майбутніх економічних вигід від його використання або вибуття.	Щодо вибуття основних засобів, то умови, що стосуються припинення визнання даних активів, можна вважати цілком ідентичними між собою.

Таким чином, дивлячись на табл. 1.3, можна дійти висновку, що під час розгляду обраних нами порівняльних ознак з метою детального аналізу нормативно-правового регулювання обліку основних засобів можна відмітити як схожість, так і відмінності змісту національного та міжнародного стандартів. Так, наприклад, загальна сутність основних засобів, початок та припинення їх визнання, а також умови проведення переоцінки слід вважати майже ідентичними, як в розгляді НП(С)БО, так і МСБО.

Однак, існує ряд принципових відмінностей, закладених в основі національних та міжнародних стандартів [11].

На перший погляд, здається, що оцінка під час визнання основних засобів відрізняється в обидвох стандартах, оскільки в даних нормативних документах застосовується різна термінологія, проте розглянувши складові сум (витрат), з яких складаються зазначені вартості, зрозуміло, що сутність залишається однаковою. Проте такий критерій, як «оцінка після визнання основних засобів», відсутній в національному стандарті, хоча в цей же час у міжнародному навіть детально описана характеристика двох можливих та доречних моделей для їх застосування в бухгалтерському обліку.

Але з 24 лютого 2022 року, у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України та введення воєнного стану в державі з подальшим запровадженням тимчасових обмежень, які впливають на діяльність підприємств та веденню бухгалтерського обліку, ряд підприємств були змушені зупинити свою діяльність через окупацію або ведення бойових дій на території, де розташоване підприємство.

У зв'язку з повномасштабною війною ускладнено бухгалтерський облік, який реалізується шляхом суцільного безперервного документування всіх господарських операцій. Його мета — реєстрація та узагальнення інформації про стан майна, зобов'язань та капіталу підприємства. Під час воєнного стану багато аспектів та методів бухгалтерського обліку змінилися, в тому числі облік основних засобів підприємства.

Один із найважливіших активів для підприємств – основні засоби підприємства – внаслідок ведення військових дій були знищенні, частково зруйновані об’єкти активів та інфраструктури, крім того, частина активів залишилася на тимчасово окупованих територіях; є ряд активів основних засобів, які були передані або вилучені на оборону держави. Це додатково підкреслює актуальність теми дослідження системи обліку та контролю основних засобів в реаліях сьогодення.

Наразі тисячі громадян України в результаті військових дій втратили належне їм майно, але найбільше постраждав бізнес та його активи. Велика кількість підприємств стикнулися з пошкодженим або повним знищенням об’єктів основних засобів, тож перед підприємствами постає питання, як відобразити поточну ситуацію в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Усі господарські операції щодо надходження, руху та використання основних засобів мають бути оформленні відповідно до чинного законодавства та потребують належного документального оформлення, оскільки бухгалтерський облік має бути зосереджений на забезпечення оперативною інформацією всіх зацікавлених сторін, а також на підготовку фінансової звітності.

Хоча нормативна база, здавалось би, висвітлює всі аспекти щодо провадження точного та достовірного обліку, контролю за рухом основних засобів, проте науковці виокремлюють ряд недоліків.

Проблеми бухгалтерського обліку основних засобів:

- відсутність методики відображення ремонтів (у розрізі їх видів) основних засобів та їх поліпшення в обліку;
- відсутність відображення співвідношення показників нормативного терміну служби та строків корисного використання основних засобів;
- відсутність комплексного підходу з організації та методики обліку операцій з основними засобами;

- відсутність концептуальної моделі документообігу щодо наявності та руху основних засобів;

- відсутність альтернативного програмного забезпечення бухгалтерському програмному продукту 1С.Підприємство для оперативного прийняття рішень

Проблеми контролю основних засобів:

- відсутність затверджених рекомендацій щодо методики контролю операцій з основними засобами;

- відсутність типових форм робочої документації контролера;

- масштабність та трудомісткість проведення контролю основних засобів;

- низький рівень компетентності спеціалістів даної сфери.

Відображені проблеми не є безпідставними, дійсно, на практиці зустрічаються деякі законодавчі неточності або взагалі відсутні методичні рекомендації щодо окремих аспектів обліку та контролю основних засобів.

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Нова-Україна» - товариство, що має статутний фонд, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Дане підприємство розташовується у Кіровоградській області, місто Новоукраїнка.

Здійснює сільськогосподарську діяльність пов’язану з вирощуванням зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний); вирощуванням овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів; вирощуванням інших однорічних і дворічних культур; вирощування зерняткових і кісточкових фруктів

Відповідно до чинного законодавства підприємство складає та подає до контролюючих органів фінансову, статистичну та податкову звітність. На основі отриманих даних за останні п’ять років діяльності ми можемо здійснити аналіз за різними напрямками, для того, щоб побачити, оцінити, порівняти отримані дані за досліджуваний період та розробити рекомендації для поліпшення стану або забезпечення ефективного зростання у майбутньому.

Використовуючи дані річної фінансової звітності, а саме форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», можемо здійснити аналіз майна даного підприємства (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Оцінка майна і капіталу СТОВ «Нова-Україна»

Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Майно – усього	117486	120 684	131 673	190 469	233 814	199,0
Необоротні активи	33563	32 724	30 421	29 161	27 919	88,5
Основні засоби	28569	27 190	24 435	22 199	19 704	69,0

Довгострокові біологічні активи	4563	5 104	5 577	6 559	7 805	171,0
Оборотні активи	85923	87 960	101 252	161 308	205 895	239,6
Запаси	49721	47 431	41 298	45 316	60 015	120,7
Поточна дебіторська заборгованість	7612	6 944	5 820	6 460	8 666	113,8
Гроші та їх еквіваленти	21943	18 240	41 054	93 319	114 877	523,5
Інші оборотні активи	-	-	203	-	-	-
Капітал – усього	119486	120 684	131 673	190 469	233 814	199,0
Власний капітал	101765	100 739	114 093	171 051	212 080	212,6
Зареєстрований (пайовий) капітал	1109	1109	1 109	1109	1 109	100,0
Нерозподілений прибуток	100656	99 630	112 984	169 942	210 971	213,8
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	151	151	14	2	2	1,3
Поточні зобов'язання і забезпечення	17570	19 794	17 566	19 416	21 732	123,7

Відповідно до отриманих результатів можна побачити, що вартість майна в цілому щороку зростає. При детальному аналізу можна побачити, що вартість необоротних активів щороку зменшується, дане зменшення спричинене зношеністю засобів. Також у складі необоротних активів мають відображення довгострокових біологічні активи, які мають найнижчий показник вартості у 2018 році, у наступних здійснюється їх збільшення досить великими темпами, що призводить до того, що їх вартість у останньому році становить 7805 тис. грн. В порівнянні з базисним 2018 роком вартість збільшилась на 71,0 %.

При детальному розгляді динаміки змін оборотних активів, бачимо, що протягом досліджуваного періоду вони стрімко збільшувались і зросли на 139,6 %. Однією з причин таких змін є значне зростання обсягу грошових коштів та їх еквівалентів в 5 раз.

У складі пасиву балансу можна побачити, що величина власного капіталу щороку зростає. Це спричинено лише зміною нерозподіленого прибутку

підприємства, бо інші статті залишаються незмінними протягом всього періоду дослідження.

Щодо поточних зобов'язань і забезпечень, щороку показник зростає, це спричинено отриманням підприємством короткострокових кредитів, які використовуються для забезпечення підприємства товарно-матеріальними цінностями, мінеральними добривами, кормами та іншими виробничими засобами для безперешкодного і безперервного здійснення своєї господарської діяльності.

Динаміку змін чистого доходу та собівартості можна побачити на рис. 2.1.

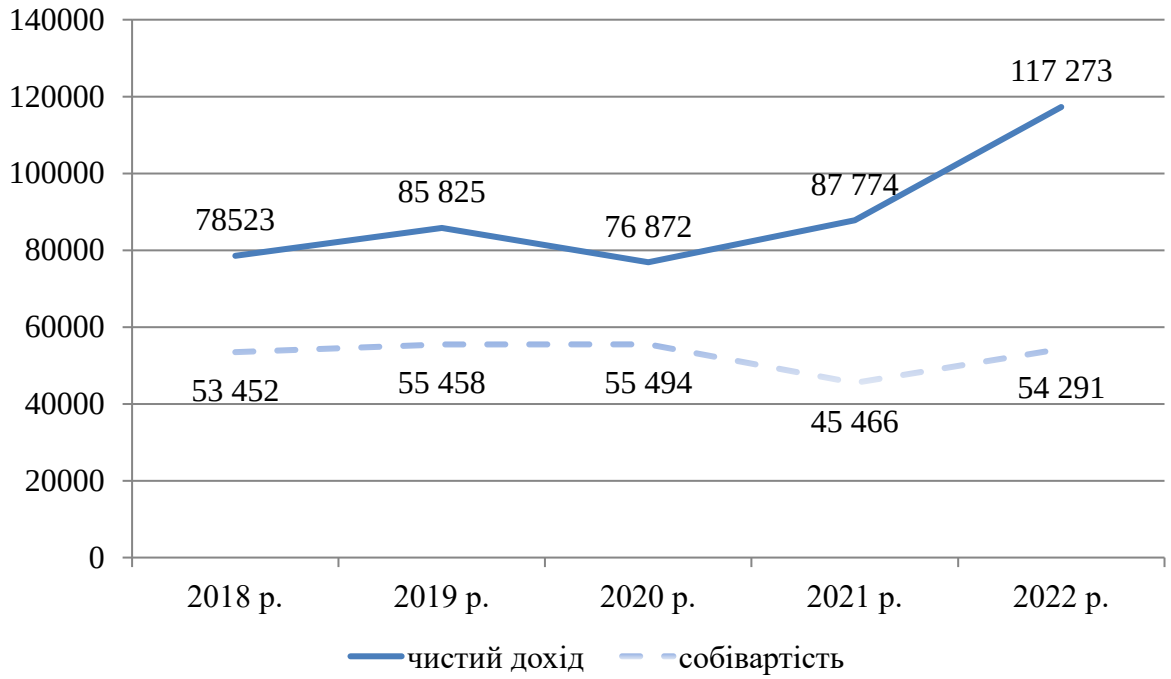

Рис. 2.1. Динаміка чистого доходу від реалізації та собівартості продукції, робіт, послуг, тис.грн.

Варто відзначити позитивну тенденцію щодо зростання чистого доходу від реалізації продукції щорічно, а особливо у 2022 порівняно з 2021 роком на 33,6 %. Вплив на збільшення фінансового результату має досить незначне зростання собівартості продукції за досліджуваний період на 15,6 %.

Важливим для розкриття теми пов’язаної з основними засобами є їх детальне дослідження. Для цього на основі форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» розглянемо склад і структуру першого розділу активу, який присвячено необоротним активам (таблиця 2.2.)

Таблиця 2.2

Структура необоротних активів підприємства

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Нематеріальні активи	280	277	267	260	254	90,7
Незавершені капітальні інвестиції	151	153	142	143	156	103,3
Основні засоби	28569	27 190	24 435	22 199	19 704	69,0
Довгострокові біологічні активи	4563	5 104	5 577	6 559	7 805	171,0
Усього за розділом I	33563	32 724	30 421	29 161	27 919	83,2

За отриманими даними можна побачити, що залишкова вартість нематеріальних активів у перші роки найбільшою та становить2804 тис. грн., далі відбувається зменшення залишкова вартість завдяки накопиченій амортизації до 254 тис. грн. у 2022 році відповідно.

Незавершені капітальні інвестиції до складу яких входить вартість незавершених на дату складання балансу капітальних інвестицій в будівництво нових приміщень, модернізацію, реконструкцію (інші поліпшення, що призведуть до збільшення первісної вартості об’єкта необоротних активів), вирощування, придбання довгострокових біологічних активів мали тенденцію хаотичного збільшення та зменшення протягом досліджуваних років діяльності підприємства. Це є підтвердження того, що підприємство розширює свою матеріальну базу, тим самим вкладаючи кошти та сили на збільшення потенціалу своєї діяльності в майбутньому.

Відповідно до даних наведених у таблиці можна побачити, що у складі необоротних активів переважну частину займають основні засоби, їх величина щороку зменшується і у 2022 році вони зменшилися в порівнянні з 2018 роком на 31 %. До власних джерел можна віднести складові власного капіталу. До позичкових коштів відносять кредити банків та інших фінансово-кредитних установ. На основі згрупованих даних фінансової звітності (табл.2.1) було проведено розрахунку питомої ваги кожного з можливих джерел формування матеріальної бази підприємства. За даними таблиці 2.2. ми можемо побачити, що переважною частиною джерел утворення для основних засобів виступає саме власний капітал оборотний капітал підприємства питома вага якого у складі джерел формування різнилася щороку та становила у проміжку 83-90 % забезпечення, що є позитивною тенденцією.

В процесі економічного аналізу операцій з основними засобами виділяють такі завдання:

- аналіз обсягу і структури основних засобів та їх відповідності до вимог технічного прогресу й оптимальних параметрів сільськогосподарського виробництва;

- визначення технічного стану основних засобів сільськогосподарського підприємства, темпів, форм і методів їх оновлення;

- аналіз використання наявного парку устаткування, стану його екстенсивного й інтенсивного завантаження;

- виявлення внутрішньовиробничих резервів поліпшення використання основних засобів сільськогосподарським підприємством;

- розрахунок кінцевих результатів поліпшення використання основних засобів сільськогосподарського підприємства [3].

Аналіз операцій з основними засобами починають з вивчення динаміки, обсягу, складу і структури основних засобів. До показників, які характеризують забезпеченість сільськогосподарського підприємства основними засобами,

належать: фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні сільськогосподарського підприємства.

З теорії бухгалтерського обліку нам відомо, що до складу основних засобів включаються різні об’єкти приклад яких відображені у Таблиці 2.3. Даними для її складання були значення статистичної звітності форми №11-ОЗ «Звіту про наявність і рух основних засобів, амортизацію».

Таблиця 2.3

Детальна інформація про складові основних засобів

Найменування груп основних засобів	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Будівлі, споруди та передавальні пристрої	14456,3	15093,5	12381,5	9707,4	8016,8	55,5
Машини та обладнання	11855,5	10283,8	10749,8	10942,9	9963,8	84,0
Транспортні засоби	1173,8	958,1	1083,3	1269,1	1427,9	121,6
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	929,4	733,6	150,1	213,1	232,0	25,0
Малоцінні необоротні матеріальні активи	123,8	97,5	37,3	38,6	35,9	29,0
Інші необоротні матеріальні активи	30,1	23,5	33,0	27,9	27,7	92,0
Усього	28569	27190	24435	22199	19704	69,0

На основі отриманих результатів можна побачити детальну інформацію про стан об’єктів основних засобів відповідно до класифікаційних ознак засобів складених на основі діючого плану рахунків з урахування особливостей досліджуваного підприємства.

До показників ефективності використання основних засобів можна також віднести показник питомої ваги активної частини основних засобів у їх загальній сумі. Дуже важливими є показники ефективності використання земельних угідь.

Склад і структура відповідних засобів праці є головною передумовою здійснення будь-якого виробничого процесу, вони визначають вид і характер діяльності підприємства та його виробничу потужність.

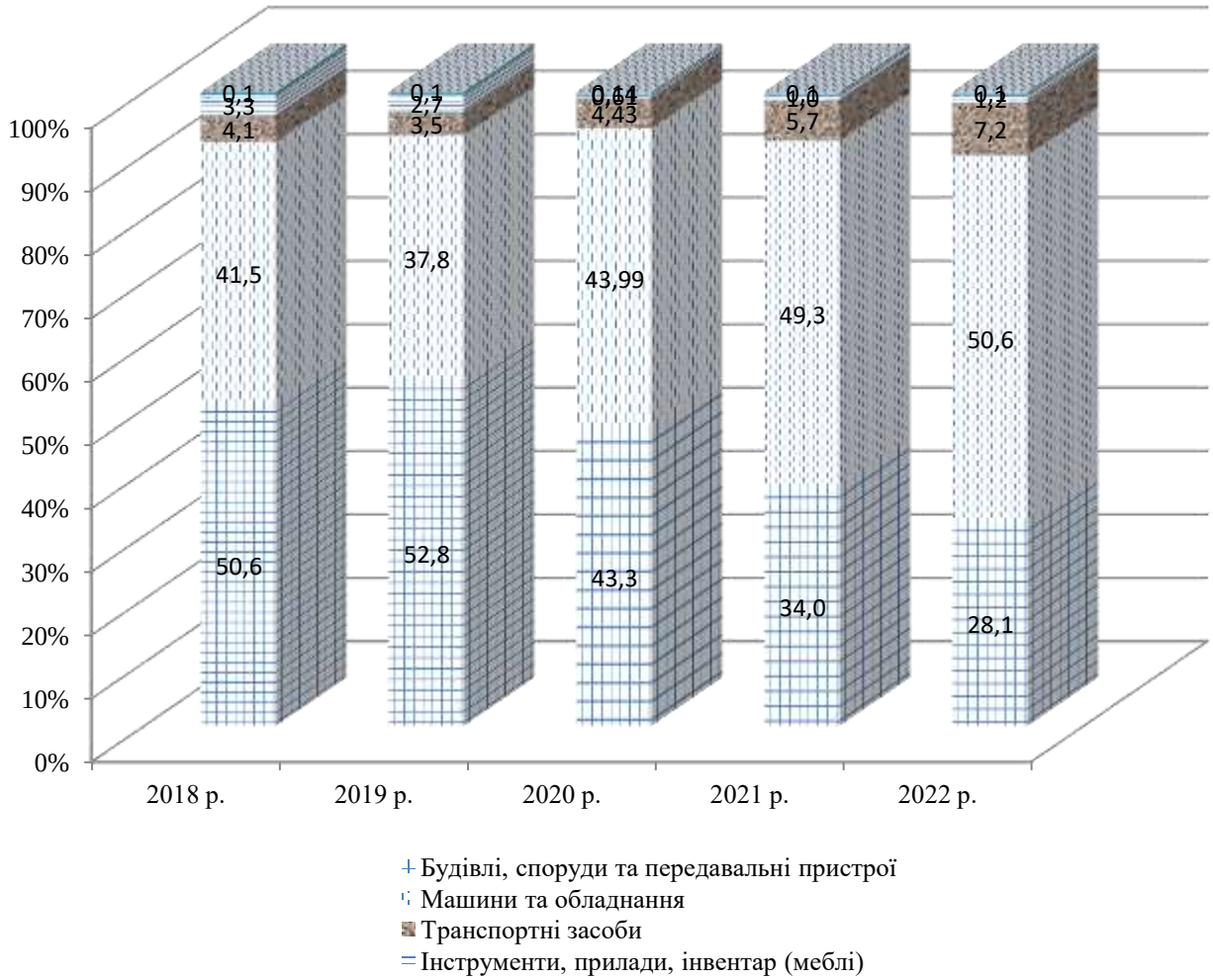

Рис. 2.2. Зображення питомої ваги кожного елементу основних засобів у періоди з 2018-2022 рр.

На основі отриманих результатів можна побачити, що вартість будівель і споруд, машин і обладнання, транспортних засобів щороку зростаєстабільними темпами. Але інструменти та прилади, які використовуються підприємством для здійснення свої виробничо-господарської діяльності у 2022 році у порівнянні з минулими періодами різко знизилися, але у наступні роки підприємство приділило увагу, щодо поповнення даних активів.

Наступним важливим для функціонування є оцінка руху та функціонального стану основних засобів господарюючого суб'єкту (табл.2.4) для розрахунку використовувалися дані статистичної звітності.

Таблиця 2.4

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів господарюючого суб'єкта за 2018-2022 рр.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Вихідна інформація, тис. грн.						
Вартість основних засобів на початок року	31245	28569	27190	24435	22199	71,0
Вартість основних засобів на кінець року	28569	27190	24435	22199	19704	69,0
Нараховано амортизації за рік	2676	1379	2755	2236	2495	93,2
Знос основних засобів на початок року	20823	23372	26437	29275	33597	161,3
Знос основних засобів на кінець року	23372	26 437	29 275	33 597	35 967	153,9
Показники руху основних засобів						
Річний приріст (+) або зменшення (-), тис.грн.	-	-1379	-2755	-2236	-2495	157,96
Темп зростання (зниження), %	-	95,2	89,9	90,8	88,8	-
Темп приросту (зменшення), %	-	-4,8	-10,1	-9,2	-11,2	-7,14

Відповідно до результатів за проведеними розрахунками можемо побачити, що підприємство має темп зменшення по основних засобах.

Отже, аналіз стану та ефективності використання необоротних активів підприємства, зокрема, основних засобів, має здійснюватись систематично і бути необхідною складовою фінансового аналізу.

2.2. Облікова політика підприємства щодо організації обліку основних засобів

Організація бухгалтерського обліку є важливою складовою діяльності підприємства. Вона впливає на хід та результати обліку на різних рівнях: від вирішення стратегічних питань обліку до практичних методів реалізації задач обліку. Визначальною методологічною основою організації облікового процесу є розробка облікової політики.

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. Також зазначено, що підприємство самостійно визначає власну облікову політику рішенням власника чи уповноваженої особи з обліку (найчастіше, бухгалтера чи головного бухгалтера) [27].

Таким чином, облікова політика відображає практику ведення обліку на конкретному підприємстві, яку визначає підприємство самостійно. Документальне оформлення облікової політики підприємства здійснюється у вигляді наказу про облікову політику підприємства, він є основним внутрішнім документом, що регулює організацію облікового процесу на підприємстві і є обов’язковим для виконання всіма підрозділами та працівниками підприємства. Наказ розробляється головним бухгалтером і затверджується керівником підприємства.

Управлінське значення даного наказу проявляється в двох аспектах:

1) Розробка облікової політики – полягає у розробленні даного наказу, у вирішенні спірних питань обліку, виборі методів серед альтернатив відповідно до вимог задач обліку. Даний напрям діяльності визначає стратегію обліку, поєднання облікової складової та загальної стратегії діяльності підприємства;

2) Використання наказу – облікова політика виступає як орієнтир для бухгалтерів підприємств, відповідність результатів обліку задуму облікової політики залежить від точного дотримання наказу про облікову політику бухгалтерами підприємства, відсутності відхилень фактичних методів від методології облікової політики підприємства.

Облікова політика може регулювати наступні питання ведення обліку:

1) склад фінансової звітності (за НП(С)БО 1 чи НП(С)БО 25);

2) метод оцінки вибуття запасів;

3) метод обліку та розподілу транспортно-заготівельних витрат;

4) методи амортизації необоротних активів;

5) вартісна межа між основними засобами та малоцінними необоротними активами;

6) застосування 8 та 9 класів Плану рахунків;

7) нарахування та обчислення резервів (сумнівних боргів, виплати відпусток тощо);

8) склад та класифікація загальновиробничих витрат та порядок їх розподілу;

9) калькулювання виробничої собівартості;

10) переоцінка необоротних активів;

11) тощо [2].

Основні принципи та вимоги до відображення інформації про основні засоби в бухгалтерському обліку і звітності, викладені в НП(С)БО 7 «Основні засоби». Формування облікової політики щодо основних засобів є одним із найважливіших етапів складання наказу про облікову політику, від чого залежить визначення фінансового результату діяльності підприємства.

Виділяють чотири елементи облікової політики підприємства щодо основних засобів:

– встановлення терміну корисного використання основних засобів;

– вибір методу нарахування амортизації;

– переоцінка основних засобів;

– визначення вартісних ознак предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів.

Щодо документування основних засобів: фіксація інформації стосовно будь-якої господарської операції на підприємстві є обов’язковим та першочерговим завданням для відділу бухгалтерії, що допоможе ефективно та раціонально управляти діяльністю підприємства. Справа в тому, що належним чином влаштований процес документального оформлення кожного об’єкту бухгалтерського обліку, в нашому випадку – основних засобів, може забезпечувати для суб’єкта господарювання цілковиту впевненість щодо юридичної доказовості достовірності відображення даних.

Відобразимо на рис. 1 документальний обіг типових первинних документів протягом всього циклу функціонування основного засобу, що відбувається на будь-якому підприємстві.

З рис. 1 видно, що саме даний досліджуваний об’єкт бухгалтерського обліку вимагає великий обсяг документації. Так складається у зв’язку з тим, що кожен рух основного засобу має бути відображений документально. Враховуючи це, стає зрозуміло, що на підприємстві має бути затверджений відповідний Графік документообігу основних засобів взагалі, відобразимо його в таблиці 2.3.

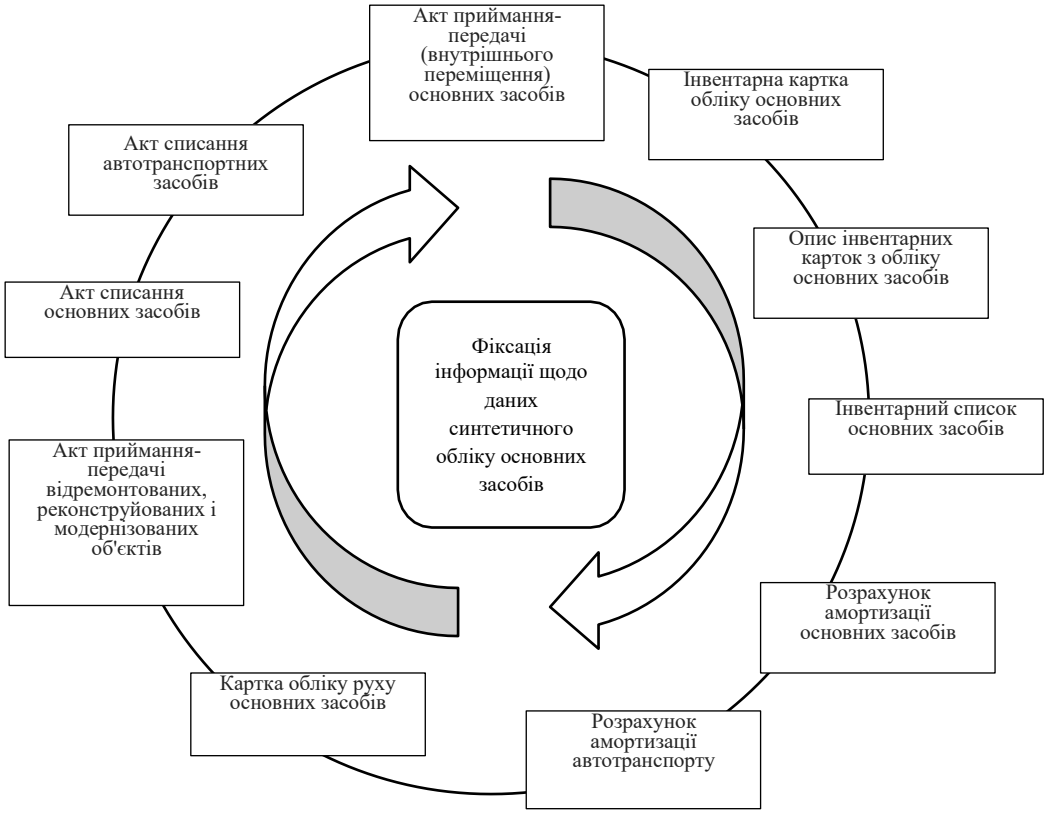

Рисунок 2.3. Процес документообігу первинних документів щодо обліку основних засобів на підприємстві

Таблиця 2.5

Графік документообігу основних засобів на підприємстві

Назва документа	Хто заповнює	Строк виконання	Термін затвердження	Строк зберігання	Кількість екземплярів
Акт введення в експлуатацію основних засобів	Комісія, призначена керівником підприємства	В момент введення в експлуатацію основних засобів	Після здійснення господарської операції, акт затверджується керівником підприємства. Далі разом з технічною документацією передається до бухгалтерської служби	3 роки	Акт складається в одному примірнику на кожний окремий об'єкт
	Комісія,	В момент	Після здійснення господарської операції, акт затверджується керівником		Акт складається в одному примірнику При оформленні внутрішнього переміщення основних засобів акт виписується у двох примірниках

Акт приймання-передачі основних засобів	призначена керівником підприємства	приймання або передачі основних засобів	підприємства. Далі разом з технічною документацією, що стосується основних засобів, передається до бухгалтерської служби	3 роки	При безоплатній передачі основних засобів іншому підприємству акт складається у двох примірниках При передачі основних засобів іншому підприємству акт складається у трьох примірниках
Акт внутрішнього переміщення основних засобів	Матеріально відповідальна особа	В момент внутрішнього переміщення основних засобів	Після здійснення господарської операції, акт затверджується керівником підприємства. Далі разом з технічною документацією, що стосується основних засобів, передається до бухгалтерської служби	3 роки	Акт складається у трьох примірниках. Перший примірник акта передається до бухгалтерської служби, два інших, по одному примірнику для кожного, - залишаються у матеріально відповідальних осіб
Акт приймання відремонтованих, реконструйованих та модернізованих основних засобів	Матеріально відповідальна особа	В момент приймання основних засобів із ремонту, реконструкції та модернізації	Після здійснення господарської операції, акт затверджується керівником підприємства та перший примірник акту передається до бухгалтерської служби для відновлення нарахування амортизації та здійснення відповідних записів в інвентарних картках обліку об'єкта основних засобів	3 роки	Якщо ремонт, реконструкцію або модернізацію виконує стороннє підприємство, акт складають у двох примірниках. Другий примірник передають підприємству, що виконує ремонт, реконструкцію, модернізацію
Акт списання основних засобів (часткової ліквідації)	Комісія, призначена керівником підприємства	В момент списання основних засобів	Після здійснення господарської операції, акт затверджується керівником підприємства та перший примірник акту передається до бухгалтерської служби для перенесення інформації до облікових регістрів	3 роки	Акт складається у двох примірниках: перший примірник акта передають до бухгалтерії, другий залишається у особи, відповідальної за зберігання основних засобів

Акт списання транспортних засобів	Комісія, призначена керівником підприємства	В момент списання автотранспортних засобів	Після здійснення господарської операції, акт затверджується керівником підприємства та перший примірник акту передається до бухгалтерської служби для перенесення інформації до облікових регістрів	3 роки	Акт складається у двох примірниках: перший примірник передається до бухгалтерії, другий залишається у особи, відповідальної за зберігання основних засобів
Інвентарна картка обліку об'єкта основних засобів	Бухгалтер, бухгалтерська служба	В момент введення в експлуатацію основного засобу	Під час здійснення господарської операції (приймання / ведення в експлуатацію)	3 роки	Акт заповнюється в одному примірнику
Акт переоцінки основних засобів	Комісія, призначена керівником підприємства	В момент проведення переоцінки основних засобів	Після здійснення господарської операції, акт затверджується керівником підприємства та перший примірник акту передається до бухгалтерської служби для перенесення інформації до облікових регістрів	3 роки	Акт складається в одному примірнику.

В СТОВ «Нова-Україна» користуються типовими формами первинної облікової документації з обліку наявності на підприємстві і руху основних засобів, що були затверджені Наказом Міністерства статистики України № 352 від 29.12.1995 року «Про затвердження типових форм первинного обліку» затверджено, хоча обов'язковість їх застосування на підприємствах було скасовано наказом Державної служби статистики України від 22.10.2021 р. № 266 «Про скасування та визнання такими, що втратили чинність".

- ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення)основних засобів»;

- ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»;

- ОЗ-3 «Акт списання основних засобів»;

- ОЗ-4 «Акт на списання автотранспортних засобів»;

- ОЗ-5 «Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини»

- ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів»;

- ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»;

- ОЗ-8 «Картка обліку руху основних засобів»;

- ОЗ-9 «Інвентарний список основних засобів».

Одиницею обліку основних засобів в бухгалтерському обліку в СТОВ «Нова-Україна» є окремий інвентарний об’єкт. Інвентарним об’єктом основних засобів вважають закінчену будову з усіма пристосуваннями до неї абоокремий, конструктивно відособлений предмет, котрий виконує самостійні функції, чи відокремлений комплекс конструктивно-з’єднаних предметів однакового чи різного призначення, котрі мають для їхнього обслуговування загальні пристосування керування і єдиний фундамент, оскільки кожен предмет може виконувати свої певні функції, а комплекс – свою певну роботу тільки у складі, а не самостійно.

Для організації обліку у СТОВ «Нова-Україна» та забезпечення контролю за збереженням основних засобів кожному незалежному об’єкту основних засобів (ще його називають інвентарному об’єкту) незалежно від того, чи знаходиться даний об’єкт в експлуатації, на консервації або в запасі, у процесі постановки його на облік йому потрібно привласнити відповідний інвентарний номер, котрий буде зберігатися за даним об’єктом протягом усього періоду його експлуатації. Він буде проставлятися в усіх первинних документах та регістрах, котрі оформляють наявність і рух даного об’єкта у СТОВ «Нова-Україна».

Для обліку об’єктів основних засобів, що надійшли в експлуатацію у СТОВ «Нова-Україна» використовують «Інвентарну картку обліку основних засобів» (форма № 03-6). Дана форма заповнюється в одному примірнику на основі оформленого «Акту приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів» (форма № 03-1), а також технічної та іншої документації. У

цій формі містить інформація про норми амортизаційних відрахувань та дані про технічні особливості об’єкта. У розділі «Коротка індивідуальна характеристика об’єкта» записують лише основні кількісні і якісні показники даного об’єкта, а також найважливіші пристосування, прибудови та приналежності, котрі відносяться доданого об’єкта.

Вибуття основних засобів у СТОВ «Нова-Україна», що може відбуватись з різних причин, а саме: внаслідок повного зносу, непридатності для подальшої експлуатації, непотрібності, застарілості, вимушеної ліквідації, продажу відображається на основі «Актів списання основних засобів» ф. № 03-3. Даний акт складається у двох примірниках комісією, що призначається керівником СТОВ «Нова-Україна». Перший примірник даного акту передають до бухгалтерії, другий залишається в особи, котра є відповідальною за зберігання даного об’єкту. Даний акт також є підставою для здавання на склад запасних частин, котрі залишилися в результаті їхнього списання, а також металобрухту, матеріалів тощо.

Усі первинні документи у СТОВ «Нова-Україна», що оформлюються операції з руху основних засобів, підписуються та формуються членами комісії, що призначена наказом (або розпорядженням) керівника рідприємства. До складу такої комісії повинно входити не менше трьох осіб:

- керівні особи СТОВ «Нова-Україна», а саме: головний інженер, головнийбухгалтер, головний механік та ін.;
- посадові особи тих підрозділів, у яких знаходиться (або куди передаються) об’єкти основних засобів, а саме: керівник або його заступник, бухгалтер, завідувач складу, агроном, механік.

Наказ про призначення комісії може видаватись у СТОВ «Нова-Україна» окремо по кожній ситуації здійснення операцій з основними засобами, або може бути загальний наказ, котрим призначається одна комісія для документального оформлення та контролю всіх операцій з основними

засобами на протязі певного терміну (до прикладу квартал, півріччя або рік) чи без обмеження у термінах.

Якщо комісія утворюється на декілька років, то склад такої комісії потрібно зазначати у Наказі про облікову політику та зазначати посади голови та членів даної комісії без вказування відповідних прізвищ.

Бухгалтерський облік амортизаційних відрахувань у СТОВ «Нова-Україна» ведеться у відповідності до НПСБО, котрі у свою чергу подібні до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, оскільки для відображення в обліку нарахованої амортизації в міжнародній практиці використовують окремий регулюючий рахунок «Накопичена амортизація основних засобів». Відповідно підприємства, котрі ведуть облік амортизаційних витрат за МСБО здійснюється його за функціональною ознакою, що відображається записом: по дебету рахунку «Витрати на амортизацію» та кредиту рахунку «Накопичена амортизація основних засобів». Якщо облік витрат здійснюється за їхньою функціональною ознакою, нарахована амортизація буде відображена записом за дебетом відповідних рахунків «Виробничі накладні витрати», «Загальні та адміністративні витрати», «Витрати на збут» та кредитом рахунку «Накопичена амортизація основних засобів».

Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів, що використовується у СТОВ «Нова-Україна» та мінімально допустимих їх строків амортизації відображено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів у СТОВ «Нова-Україна»

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 - земельні ділянки	

група 2 - капітальні витрати на поліпшенняземель, не пов’язані з будівництвом	15
група 3 – будівлі, споруди, передавальні пристрої	20 15 10
група 4 - машини та обладнання з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов’язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов’язані з ними комп’ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом) інші інформаційні системи, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 1000 гривень	5 2
група 5 - транспортні засоби	5
група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 – тварини	6
група 8 - багаторічні насадження	10
група 9 - інші основні засоби	12
група 10 - бібліотечні фонди	
група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	
група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 - природні ресурси	
група 14 - інвентарна тара	6
група 15 - предмети прокату	5
група 16 - довгострокові біологічні активи	7

Отже, амортизація основних засобів у СТОВ «Нова-Україна» це процес накопичення коштів для відшкодування зносу даних об’єктів основних засобів. СТОВ «Нова-Україна» самостійно вибирає метод нарахування амортизації, самостійно визначає терміни корисного використання об’єктів основних засобів та інших необоротних матеріальних активів та самостійно вибирає порядок формування їхньої вартості, котра амортизується за нормами, що передбачені податковим законодавством.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Організація обліку основних засобів повинна бути цілісною, єдиною системою взаємопов'язаних, взаємоузгоджених спо- собів і методів обліку, які охоплюють увесь комплекс облікових процедур з виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації, тому основними шляхами її удосконалення є розробка та запровадження раціональних схем документообігу, що дозволять із найменшими затратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів забезпечити своєчасне виконання поставлених завдань.

Ефективне функціонування кожного суб'єкта господарювання значною мірою залежить від обґрунтованості побудови системи бухгалтерського обліку, яка є інформаційною підсистемою управління та контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств. Тому зараз існує потреба в підвищенні інформативності документації в цілому, та документації з руху основних засобів, зокрема.

Запровадження з 01.01.2011 р. Податкового кодексу України внесло нові підходи до обліку амортизації основних засобів [23]. Необхідність удосконалення первинних документів зумовлена ще й тим, що вони втратили свій початковий зміст та не задовольняють вимоги користувачів інформації. Тому що типові форми документів були розроблені і затверджені колишнім Міністерством статистики України у 1995-1996 р. в умовах ринкової економіки, переходу до Міжнародних стандартів обліку, звітності їх окремі показники не відповідають діючим нормативним вимогам.

У наслідок прийняття П(С)БО 7 «Основні засоби» [19], затвердженого наказом Мінфіну України від 27.04.2004 р. (із змінами та доповненнями), окремі графи типових форм пер винних документів втратили свій зміст і на підприємствах не використовуються. Це такі реквізити: норми амортизації

основних засобів на капітальний ремонт, повне відновлення поняття балансової вартості та інші.

Також наявні форми первинного обліку основних засобів не забезпечують повного розкриття інформації про вартість основних засобів та їх зміну протягом періоду використання. Документ є основою будь-якого обліку, що ведеться на підприємстві, чи то бухгалтерський, статистичний або оперативний.

У статті 145 Податкового Кодексу України [23] для кожної групи основних засобів визначено мінімальні строки корисного використання. Облік вартості основних засобів ведеться за кожним з об’єктів, що входить до складу окремої групи.

Аналіз форм первинних документів з обліку основних засобів доводить, що типові форми ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» та ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів», затверджених наказом Мінстату України № 352 від 29.12.95 р., не відповідають вимогам сучасного обліку. А саме, в цих документах немає інформації за допомогою якої було б зручно вести податковий облік по кожному об’єкту основних засобів [5].

Вважаємо за доцільне ввести до форм ОЗ-1 та ОЗ-6 додаткову інформацію:

− термін корисного використання об’єкту;

− група основних засобів для податкового обліку.

Таким чином, використання цих реквізитів дає можливість зробити документ більш наочним для обліку і контролю, дає можливість одноразово вести облік стану об’єктів та документувати їх рух починаючи з введення до складу основних засобів і завершуючи списанням їх з балансу підприємства. Це значно знизить затрати ручних робіт і документообіг, що дозволить скоротити час на обробку первинної інформації і аналітичного обліку основних засобів.

Основним документом з організації обліку є облікова політика підприємства, де вказуються основні правила та способи ведення бухгалтерського обліку. Тому при складанні облікової політики потрібно чітко

визначити способи ведення бухгалтерського обліку – первинного спостереження вартісного виміру, поточного групування та узагальнення фактів господарської діяльності. Важливо при розробці облікової політики знайти оптимальний спосіб ведення обліку на підприємстві, щоб він не викликав плутанини та труднощів для бухгалтерів та, одночасно, надавав вичерпну інформацію як внутрішнім так і зовнішнім користувачам.

Бухгалтерська концепція розглядає амортизацію як частину бухгалтерських операцій, метою яких є забезпечення систематичного списання, згідно вимог бухгалтерського обліку, вартості основних засобів на готову продукцію і акумулювання за рахунок цього коштів амортизаційного фонду на бухгалтерських рахунках. Вважається за доцільне прийняти таке визначення: «амортизація – комплексна економічна категорія, яка характеризує процес систематичного, поступового перенесення вартості засобів праці на вартість готової продукції підприємства, виготовленої з їх використанням, з метою забезпечення планомірного відновлення засобів праці внаслідок їх морального і фізичного зносу». У наданому визначення не деталізується форма відновлення засобів праці, оскільки відшкодування морального зносу засобів праці саме по собі, на нашу думку, в умовах швидких темпів інноваційного розвитку галузей промислового виробництва, не може передбачати лише простого відтворення засобів праці; також вважається не доцільним виділяти тип продукції, на яку переноситься вартість засобів праці (готова чи реалізована), оскільки амортизація, як стаття постійних витрат, не може включатися лише до якоїсь певної групи створюваної вартості [4].

Запропоновані механізми та методи розрахунку амортизації не задовольняють вимогам сьогодення щодо накопичення необхідної суми коштів для відтворення основного капіталу підприємств. За таких умов актуальною є проблема правильного вибору методу амортизації, який буде застосовуватись на підприємстві. В основу можна покласти умовний поділ основних засобів на 2 типи:

– безпосередньо зайняті у виробництві, допоміжні та обслуговуючі (рахунки обліку 104, 105, 106);

– інші основні засоби, які в основному представляють інфраструктуру підприємства (рахунки обліку 102, 103, 107, 108, 109).

Стосовно першого типу об’єктів, то для всіх основних засобів, щодо яких є можливість достовірно та з мінімальними витратами визначити обсяг виробленої продукції, застосовується виробничий метод. Для цього всі засоби першого типу ми згрупували на три класи, в основу яких покладено швидкість зносу (насамперед морального) та характер застосування.

До першого класу відносять високотехнологічні об’єкти – електронно-обчислювальні машини, периферійну техніку, інформацій- ні системи – та було запропоновано вико ристовувати метод зменшення залишкової вартості, який показує найшвидшу динаміку амортизації.

До другого класу відносимо основну масу виробничих об’єктів – різноманітні машини та устаткування, верстати, двигуни, пристрої – із застосуванням методу прискореного зменшення залишкової вартості, який за обсягами нарахованої амортизації показує усереднений результат серед трьох прискорених методів. Для транспортних засобів, цей метод запропоновано в обов’язковому порядку. Якщо ж визначити фактичну потужність важко або неможливо, то застосовується один з т.зв. прискорених методів, що сприятиме швидшому поверненню капітальних вкладень).

Третій клас складають допоміжні об’єкти – інструменти, прилади, офісне обладнання – з використанням кумулятивного методу. До другого типу основних засобів (рахунки обліку 102, 103, 107, 108, 109) віднесено специфічні об’єкти, які можуть не приймати безпосередньої участі у виробничому процесі, важко визначити їх фактичну потужність та не складають питому частину основних засобів на підприємствах (крім сільськогосподарських). До цієї групи пропонуємо застосовувати прямолінійний метод.

Наведені рекомендації дозволяють встановити єдині підходи до нарахування амортизації на всіх підприємствах та підвищити якість облікової інформації і цим самим допоможе в поєднанні податкового та бухгалтерського обліку основних засобів [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що проведений аналіз теоретичних розробок та нормативної бази з обліку основних засобів дозволяє визначити основні засоби як актив, що передбачає можливість отримання економічних вигод, і тому до складу основних засобів не потрібно включати ті об'єкти, від використання яких взагалі не очікується отримання економічних вигод.

На підприємстві основні засоби можуть складатися з частин, які мають різний строк корисного використання (експлуатації), тоді кожна з цих частин може визнаватися в бухгалтерському обліку як окремий об'єкт основних засобів.[4]

В такому випадку для уникнення питань з боку перевіряючих органів достатнім буде прописати в облікову політику[3]: «…Підприємство не веде компонентний облік основних засобів в бухгалтерському обліку…» або «…Витрати на капітальний ремонт капіталізуються як окремий компонент основних засобів і амортизуються протягом очікуваного строку корисного використання. Затрати на технічне обслуговування, які не можуть бути визнані як окремий компонент основних засобів, відносяться на витрати в тому періоді, в якому вони винили…».

При чому в міжнародній практиці варіант компонентного обліку навіть є обов'язковим і єдино вірним.

Безумовно під час використання об'єктів основних засобів вони поступово втрачають свої споживчі властивості, як в результаті фізичного впливу, так і в результаті науково-технічного прогресу. Знос основних засобів відображається в обліку його амортизацією (рах.13) з початку його корисного використання. Вартість, яка амортизується – це первісна або переоцінена вартість.

Згідно П(С)БО 7: «Підприємство може переоцінювати об’єкт основних засобів, якщо його залишкова вартість суттєво відрізняється від справедливої вартості на дату балансу.» У разі переоцінки об’єкта на ту саму дату здійснюється переоцінка всіх об’єктів групи основних засобів, до якої належить цей об’єкт. При цьому для проведення переоцінки поріг суттєвості визначає керівництво підприємства.

У зв’язку з цим до облікової політики в розділ «обліку основних засобів», а саме «модель оцінки після визнання» пропоную внести наступне: «….3.9.Переоцінка основних засобів проводиться, якщо залишкова вартість об’єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу. 3.10 Межа суттєвості для проведення переоцінки ОЗ визначається у розмірі 10% відхилення залишкової вартості таких об’єктів основних засобів від їх справедливої вартості, при умові, що сукупний ефект від переоцінки всього класу основних засобів перевищуватиме індивідуальний критерій суттєвості, визначений п._ цієї Облікової політики».

За положеннями бухгалтерського обліку ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання, за вирахуванням витрат, пов’язаних з продажем. При цьому слід відмітити, що сума амортизації основного засобу залежить від ліквідаційної вартості об’єкта і чим вона менша, тим більшу вартість активу підприємство має можливість амортизувати.

Для облікової політики вірним буде зазначити: «…Підприємство встановлює ліквідаційну вартість для автомобілів в розмірі 10 000 гривень. Для інших об’єктів основних засобів, якщо в документах про введення в експлуатацію не зазначено інше, підприємство встановлює ліквідаційну вартість рівною нулю…».

Таким чином підприємство дає змогу собі маневрувати у показнику ліквідаційної вартості для кожного окремого об’єкта основних засобів при цьому не порушивши чинного законодавства, інструкцій та положень.

Або «... на практиці ліквідаційна вартість активу є незначною і внаслідок цього є несуттєвою при обчисленні суми, що амортизується. Тому при введені об’єкта в експлуатацію, якщо в документах про введення в експлуатацію не зазначено інше, підприємство встановлює ліквідаційну вартість рівною нулю…».

Також вище зазначене таке поняття як строк корисного використання. Строк корисного використання (експлуатації) – очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг) [5].

При визначенні терміну корисної експлуатації до уваги беруть такі фактори:

а) очікуване використання активу

б) очікуваний фізичний знос;

в) моральний знос, що виникає в результаті вдосконалення виробництва;

г) правові або інші обмеження для використання активу.

В обліковій політиці також варто зазначити такі дані, наприклад, у такій формі: «…Підприємство визначає строк корисного використання Активу індивідуально, виходячи з очікуваної корисності для Підприємства.

Крім зазначених вище пунктів рекомендовано також вказати в обліковій політиці:

- витрати з яких складається собівартість основних засобів

- документ, на підставі якого оприбутковується основний засіб

- оцінка основних засобів, отриманих як внесок до статутного капіталу/отриманих шляхом обміну/безоплатно отримані

- перегляд методу амортизації, строку корисного використання, ліквідаційної вартості

- порядок проведення переоцінки основних засобів.

Якщо прописати всі ці моменти в обліковій політиці підприємства - це дасть можливість суб'єкту господарювання маневрувати в деяких питаннях обліку основних засобів, при цьому не порушуючи закон. Обліковувати об'єкти основних засобів індивідуально, враховуючи для кожного всі критерії оцінки від вартості до рентабельності використання такого об'єкту.

Проведення контрольних процедур запобігає серйозному фінансовому шахрайству, скоєному через значні викривлення залишків основних засобів у фінансових звітах підприємств та організацій. Відтак, основне завдання контролю основних засобів полягає у оцінці доцільності його придбання, достовірності дотримання нормативних вимог щодо оприбуткування та руху такого активу, встановленні правильності технічних умов його експлуатації, визначенні документальної обґрунтованості проведених ремонтів, а також у визначенні сум збитків внаслідок нестач та крадіжок у разі їх виявлення.

У ході внутрішнього контролю перед працівником, що здійснює таку перевірку постають завдання, що наведено на рисунку 3.1.

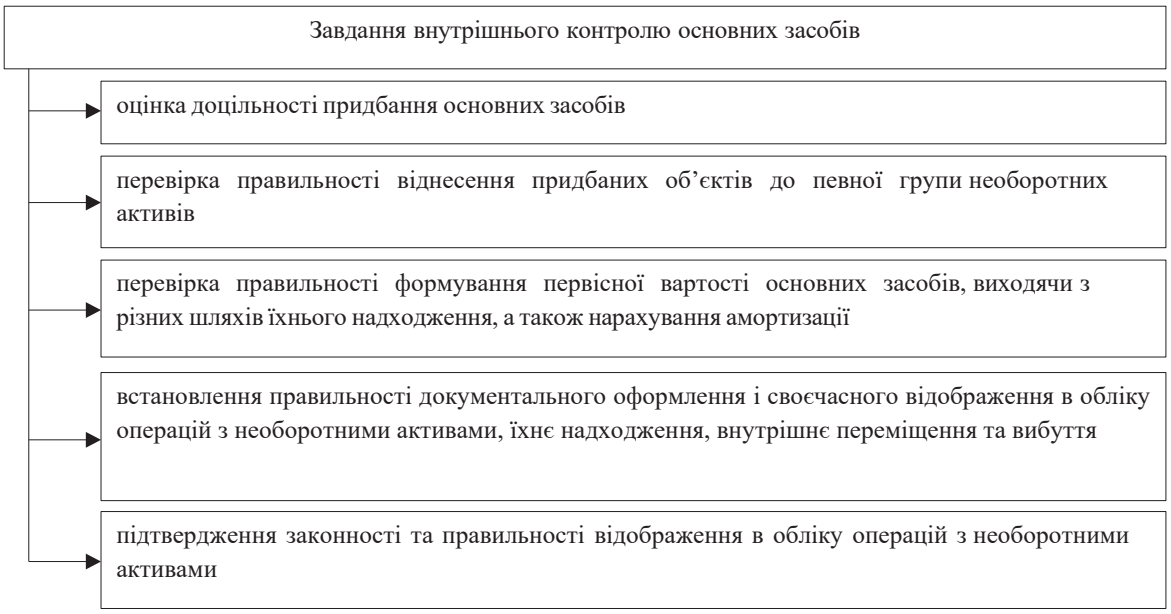

Рис. 3.1. Завдання внутрішнього контролю основних засобів

У процесі здійснення внутрішнього контролю необхідно проводити певні розрахунки, що допоможуть виявити доцільність використання того чи іншого основного засобу. За допомогою показників, що наведено у таблиці 8 проводиться внутрішній аналіз для виявлення сильних та слабких сторін у процесі здійснення виробничої діяльності із залученням основних засобів.

Внутрішній контроль основних засобів, як і сам бухгалтерський облік, є невід'ємною частиною процесу здійснення господарської діяльності підприємства. За його допомогою здійснюється контроль правильності віднесення об'єктів до основних засобів, їх обліку, законності здійснених операцій, відповідності до чинно-нормативної бази, зіставлення даних первинних і зведених документів й інше.

Необхідною умовою ефективного проведення внутрішнього контролю основних засобів є залучення самостійно розроблених робочих документів, використання аналітичних таблиць й проведення поетапної перевірки в розрізі кожного об'єкта.

Детальний огляд під час контролю за операціями з основними засобами приділяють саме обліковій політиці. Обов'язкове розкриття інформації в обліковій політиці щодо основних засобів, а також урегульованість та оцінка її важливості поміж бухгалтерів скоротить час на визначення генезису проблеми, пов'язаної з основними засобами у ході проведення контролю щодо точності та достовірності реальних і фактичних даних бухгалтерського обліку таких активів.

Сам процес контролю основних засобів має певні етапи [6]:

– 1 етап – організаційно-правовий – характеризується збором та аналізом всіх правовстановлюючих документів на володіння всіма об'єктами основних засобів, відбувається аналіз облікової політики підприємства та елементів, які стосуються основних засобів, тощо;

– 2 етап – документально-аналітичний – характеризується збором та обробкоювсієї первинної документації та бухгалтерських записів, які

підтверджують факт: надходження об’єктів основних засобів на підприємство, їх транспортування, встановлення, ремонт, доналаштування, модернізацію, тощо. А також перевірку операцій, пов’язаних з реалізацією та вибуттям основних засобів та всієї супутньої документації. Також може здійснюватися розрахунок ефективності використання виробничих фондів, оцінка якості основних засобів та їх відповідності технічним характеристикам;

– 3 етап – перевірка достовірності даних відображених у фінансовій, податковій чи управлінській звітності протягом аналізованого періоду;

– 4 етап – узагальнення результатів контролю.

Стосовно основних засобів, виведених з експлуатації, тобто утилізованих або проданих, контролер має перевірити:

– чи було належним чином санкціоноване виведення з експлуатації та чи були дотримані відповідні методи оцінки;

– чи були належним чином скориговані рахунки активів та амортизації;

– чи були повністю враховані доходи від продажу, якщо такі є;

– чи були отримані прибутки або збитки, а також належним чином скориговані та розкриті в Звіті про фінансові результати

ВИСНОВКИ

Наявність основних засобів на будь-якому підприємстві свідчить про утворення виробничо-технічної бази, що, у свою чергу, визначається однією із важливих умов функціонування суб'єкта господарювання. Тому саме від правильної та раціональної організації обліку основних засобів, що полягає, зокрема, у відображенні достовірної інформації про даний об'єкт бухгалтерського обліку, залежатиме повноцінний процес їх оновлення, а отже, і забезпечення підприємства його прибутковістю, рентабельністю та ліквідністю, що допоможе залучити можливих інвесторів і розширити діяльність суб'єкта господарювання на нових сегментах ринку.

Аналізуючи діяльність СТОВ «Нова-Україна» можна побачити, що вартість необоротних активів щороку зменшується, дане зменшення спричинене зношеністю засобів. Також у складі необоротних активів мають відображення довгострокових біологічні активи, які мають найнижчий показник вартості у 2018 році, у наступних здійснюється їх збільшення досить великими темпами, що призводить до того, що їх вартість у останньому році становить 7805 тис. грн. В порівнянні з базисним 2018 роком вартість збільшилась на 71,0 %.

При детальному розгляді динаміки змін оборотних активів, бачимо, що протягом досліджуваного періоду вони стрімко збільшувались і зросли на 139,6 %. Однією з причин таких змін є значне зростання обсягу грошових коштів та їх еквівалентів в 5 раз.

Варто відзначити позитивну тенденцію щодо зростання чистого доходу від реалізації продукції щорічно, а особливо у 2022 порівняно з 2021 роком на 33,6 %. Вплив на збільшення фінансового результату має досить незначне зростання собівартості продукції за досліджуваний період на 15,6 %. У складі необоротних активів переважну частину займають основні засоби, їх величина

щороку зменшується і у 2022 році вони зменшилися в порівнянні з 2018 роком на 31 %.

Організація обліку основних засобів повинна бути цілісною, єдиною системою взаємопов'язаних, взаємоузгоджених спо- собів і методів обліку, які охоплюють увесь комплекс облікових процедур з виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації, тому основними шляхами її удосконалення є розробка та запровадження раціональних схем документообігу, що дозволять із найменшими затратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів забезпечити своєчасне виконання поставлених завдань.

Аналіз форм первинних документів з обліку основних засобів доводить, що типові форми ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» та ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів», затверджених наказом Мінстату України № 352 від 29.12.95 р., не відповідають вимогам сучасного обліку. А саме, в цих документах немає інформації за допомогою якої було б зручно вести податковий облік по кожному об'єкту основних засобів.

Вважаємо за доцільне ввести до форм ОЗ-1 та ОЗ-6 додаткову інформацію:

− термін корисного використання об'єкту;

− група основних засобів для податкового обліку.

Таким чином, використання цих реквізитів дає можливість зробити документ більш наочним для обліку і контролю, дає можливість одноразово вести облік стану об'єктів та документувати їх рух починаючи з введення до складу основних засобів і завершуючи списанням їх з балансу підприємства. Це значно знизить затрати ручних робіт і документообіг, що дозволить скоротити час на обробку первинної інформації і аналітичного обліку основних засобів.

Запропоновані механізми та методи розрахунку амортизації не задовольняють вимогам сьогодення щодо накопичення необхідної суми коштів для відтворення основного капіталу підприємств. За таких умов актуальною є

проблема правильного вибору методу амортизації, який буде застосовуватись на підприємстві. В основу можна покласти умовний поділ основних засобів на 2 типи: безпосередньо зайняті у виробництві, допоміжні та обслуговуючі (рахунки обліку 104, 105, 106); інші основні засоби, які в основному представляють інфраструктуру підприємства (рахунки обліку 102, 103, 107, 108, 109).

Внутрішній контроль основних засобів, як і сам бухгалтерський облік, є невід'ємною частиною процесу здійснення господарської діяльності підприємства. За його допомогою здійснюється контроль правильності віднесення об'єктів до основних засобів, їх обліку, законності здійснених операцій, відповідності до чинно-нормативної бази, зіставлення даних первинних і зведених документів й інше.

Необхідною умовою ефективного проведення внутрішнього контролю основних засобів є залучення самостійно розроблених робочих документів, використання аналітичних таблиць й проведення поетапної перевірки в розрізі кожного об'єкта.

Детальний огляд під час контролю за операціями з основними засобами приділяють саме обліковій політиці. Обов'язкове розкриття інформації в обліковій політиці щодо основних засобів, а також урегульованість та оцінка її важливості поміж бухгалтерів скоротить час на визначення генезису проблеми, пов'язаної з основними засобами у ході проведення контролю щодо точності та достовірності реальних і фактичних даних бухгалтерського обліку таких активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016.

2. Виноградова О. М., Жидєєва Л. І. Аудит : навчальний посібник. Київ, 2014. 652 с.

3. Галецька Т.І. Особливості обліку основних засобів на підприємстві та шляхи його вдосконалення / Т.І. Галецька, А.М. Хазанюк // Національний університет «Острозька академія». –2020. URL: https://bit.ly/3EUtmYL.

4. Гудзь Н. В., Денчук П. Н., Романів Р. В. Бухгалтерський облік. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2016. С. 424.

5. Даценко Г., Коцеруба Н., Крупельницька І., Кудирко О., Лобачева І. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Електронні дані. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ. 2021. URL: http://10.0.2.150/docs/Pidruchnyky/2022/Datsenko AHD.pdf.

6. Даценко, Г., Кудирко, О., & Лобачева, І. (2023). Особливості обліку та внутрішнього контролю операцій з основними засобами. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, (15), 278-287.

7. Джеджула В.В. Сутність поняття «основні засоби» / В.В. Джеджула, І.Ю. Єпіфанова, Н.Р. Волоська // Східна Європа: економіка, бізнес та управлінняю. 2016. № 4 (04). С.127- 131. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/ 4_2016/27.pdf.

8. Загальні основи організації бухгалтерського обліку : навч. посіб. / Т. А. Наумова., Н. С. Акімова, І. Б. Чернікова, Л. О. Кирильєва. Харків : ХДУХТ, 2019. 168 с. 342-349/

9. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій. Міністерство фінансів України. 2019. URL: https://i.factor.ua/ukr/law-90/section-536/article-10940/2014-02-8/ (дата звернення:

21.02.2023).

10. Кафка С. М. Облік надходження необоротних активів та формування їх первісної вартості.

11. Коваль Л. В. Облікова політика в управлінні підприємством. Ефективна економіка. № 5. 2019.

12. Колісник, О. П., & Приходько, К. К. (2023). Облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (7). https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-03

13. Кононова О. Є. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА. Вена.: Premier Publishing s.r.o. Vienna, 2018. 102 с. Концептуальна основа фінансової звітності: наказ Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text.

14. Кужельний М. В., Левицька С. О. Організація обліку : навч. посіб. вид-ня перероблене і доповнене. Київ : Центр навчальної літератури. 2019. 352 с. URL : https://www.yakaboo.ua/organizacija-obliku-1496061.html (дата звернення: 05.09.2023).

15. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту: навчальний посібник. Київ : Каравела, 2012. 546 с.

16. Лозовицький С. П. Внутрішній аудит: теоретичні основи, організація та методика : навч. посіб. Львів : Растр-7 мп, 2015. 339 с.

17.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»: наказ Комітету з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text.

18.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17

19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства Фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text.

20.Петренко А.Я. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення / А.Я. Петренко, В.Д. Попова // Мукачівський державний університет. 2018. № 18. С. 994-1001. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/138.pdf.

21. Плаксієнко В. Я., Мармуль Л. О., Маренич Т. Г. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 520 с.

22. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11 (дата звернення: 04.02.2023).

23. Податковий кодекс України: Відомості Верховної Ради України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.

24. Поліщук Н.В., Лобачева І.Ф., Громова О.А. Економічний аналіз у схемах і таблицях. Навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 2018. 220 с.

25. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджено Постановою Правління Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text (дата звернення: 05.10.2023).

26. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджено наказом Мінюсту 18.06.2015 № 1000/5, із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства юстиції № 1827/5 від 12.06.2018, № 2277/5 від 04.07.2018. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text (дата звернення: 01.10.2023)

27. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 19.07.1999 № 996-XIV ; станом на 10.08.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996- 14#Text (дата звернення: 26.02.2023).

28. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 12.09.2019 № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 26.02.2023).

29. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зменшення податкового тиску на платників податків: Закон України від 17.07.2015 № 655-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-19#Text (дата звернення: 26.02.2023).

30. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Наказ міністерства Фінансів України № 635 від 27.06.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text (дата звернення 28.02.2023).

31. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ міністерства Фінансів України № 879 від 02.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text (дата звернення 26.02.2023)

32. Радіонова Н. Облікова політика як методологічна основа управління підприємством. Бухгалтерський облік і аудит. № 2-3. 2015. С. 53-60.

33. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: конспект лекцій. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 258 с.

34. Селіванова Н.М. Організаційно-методичні аспекти компонентного обліку основних засобів в умовах переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності / Н.М. Селіванова, Н.С. Качанова // Економіка: реалії часу. 2020. № 1 (47). С. 53-60. URL : ttps://economics.net.ua/files/archive/2020/No1/53.pdf.

35. Семйон В. С. Поняття необоротних активів, їх класифікація та склад. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2009. № 3(49). С. 162–167.

36. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підруч. Київ: КНЕУ. 2014. 412 с.

37. Сторожук Т. М. Особливості відображення необоротних активів у балансі за національними та міжнародними стандартами. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2019.

38. Шаровська Т.С. Сучасна проблематика обліку основних засобів / Т.С.Шаровська, Г.В. Мальченко // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. № 3 (20). С. 543-549. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/ 20_2019/83.pdf.

39. Щирба М.Т., Щирба І.М., Щирба М.М. Облікова політика як інструмент організації управлінського обліку на підприємстві. Економіка і суспільство. Випуск 8. 2017. С. 830-837

40. Яковишина Н.А. Теоретичні основи обліку основних засобів / Н.А. Яковишина, К.А. Яковенко // «Молодий вчений». 2018. № 5 (57). С. 779-782 URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/5/180.pdf.